

Dem der griner mest – om præstationsræs og glæden ved ikke at være den bedste til alt handler om de udfordringer, unge mennesker har i dagens præstationssamfund. De er ofre for det, som forfatteren kalder *præstationsræset*. Bogen tegner et modbillede til de forventninger, der gennemsyrrer uddannelsessystemet og arbejdslivet generelt i dag, ved at lade ni almindelige mennesker komme til orde med deres historier om, hvordan de på forskellige måder har håndteret præstationsræset og har fundet deres vej igennem uddannelsessystemet. For alle ni gælder, at det ikke har været nogen enkel vej, men til gengæld en meningsfuld og lærerig vej. For de flestes vedkommende en vej, der fra begyndelsen handlede om at følge normerne og samfundets forventninger til, hvad man som ung bør gøre og ikke gøre. Men som ad kortere og længere omveje – og ofte sved, blod og tårer – har formået at trodse en del normer og er "nået i mål" som voksne med glæde og mening frem for "skulle" og "burde".

De ni interviewpersoner er en blanding af forfatterens egne venner og bekendte og nogle enkelte kendisser. Alle ni historier krydrer forfatteren med egne erfaringer fra sin rejse i uddannelses- og arbejdslivet i form af kommentarer før og efter hver af interviewpersonernes historier. Nogle af de ni interviewpersoner er unge og stadig på vej i uddannelsessystemet, andre er lidt ældre, men fælles for dem er, at alle ni har oplevet pres og forventninger fra sig selv, forældre, samfund og normer og er kommet til indsigt omkring, hvor vigtigt det er at leve et liv i overensstemmelse med egne værdier og ikke mindst mange grin.

Forfatteren har endvidere interviewet eksperter – en psykolog, der arbejder med udsatte piger; formanden for SIND Ungdom; medstifter af Ungdomsbureauet, der arbejder for at sikre unge muligheden for at få indflydelse i samfundet; en uddannelsesvejleder og en elevvejleder for elever med særlige behov og diagnoser. Det er eksperter, som til dagligt på forskellige måder arbejder med at vejlede og hjælpe unge med at håndtere udfordringer i præstationsræs-samfundet.

Forfatterens ærinde med bogen er også hendes hovedpointe, som hun afslutter bogen med: "At toppræstationer mister deres værdi, når glæden forsvinder".

Med det udsagn mener forfatteren, at det er vigtigt at have det sjovt, mens man er ung og er i gang med skole, uddannelse og etablering i arbejdslivet. Og ikke ligge alt for meget under for samfundets krav og forventninger. Det er ikke vigtigt at have det sjovt bare for "sjovhedens skyld", men fordi det også er meget lettere at finde sin vej i livet, hvis man har glæden med sig som følgesvend.

Forfatteren gør også opmærksom på, at der ikke er noget forkert i at tage forkerte valg – tværtimod er det vigtige erfaringer, som man ofte ikke kan være foruden, fordi man nogle gange er nødt til at vælge forkert for at finde frem til, hvad der er rigtigt. To af historiefortællerne siger det således:

Christian Tafdrup: "Så man gør det nemmere for sig selv, hvis man kan tillægge sin nedtur lige så meget værdi som sin optur".

Martin Stampe: "Det var først efter de mange omveje, at jeg begyndte at få øjnene op for, hvad jeg virkelig gerne ville".

Forfatteren kritiserer ikke politikerne eller samfundet eksplicit. Men der er en implicit rød tråd af kritik: Hvorfor er det blevet sådan, at dét at fejle og vælge forkert, bliver gjort til noget skamfuldt og uattraktivt? Når det i virkeligheden er den allermest lærerige måde at skaffe sig livserfaringer og indsigt på.

Bogen henvender sig til et bredt publikum. Den er "pakket pænt ind" med lidt barnlige tegninger både på forside og inde i bogen. Den er let tilgængelig i sin novelleform og skønlitterær i sin form. Det er en force for bogen, fordi meget af det læsning, unge mennesker i dag skal læse, er akademisk og kræver en høj grad af studieegnethed. Denne bog kan derfor med fordel læses af de fleste unge mennesker, der er på vej ind i eller allerede er en del af uddannelsessystemet.

Lærere i alle afskygninger kan også have god gavn af at læse bogen og diskutere og reflektere på lærerværelset. Fordi det er let som lærer også at blive fanget ind i præstationsræset uden kritisk at forholde sig til, om det altid er meningsfuldt at jage de høje karakterer for enhver pris. Måske kan lærere være med til at få lidt mere grin ind i skole- og uddannelsessystemet.

Forældre til unge mennesker kan også med fordel læse denne bog – og diskutere den med deres unge børn. På samme måde som med lærerne er det let, at vi som forældre også fanges ind i præstationsræset, fordi vi vil vores børn og unge det bedste. Det skal vi fortsætte med – men det skader ikke med lidt kritiske briller, som denne bog kan hjælpe til med.

Sidst men ikke mindst kunne politikere også have godt af at læse denne bog. Det kunne være som godnatlæsning, fordi bogen formentlig er meget lettere at læse end alt det, de læser til daglig. Ikke alt, man læser, behøver være på et højt akademisk niveau for at indeholde vigtige budskaber. Det er denne bog et godt eksempel på.

Dem der griner mest er en vigtig bog. Men det er på en måde lidt af et paradoks at skulle anmelde en bog, som er kritisk i forhold til præstations- og vurderingssamfundet. Forfatteren deler ærligt ud af egne erfaringer med at blive vurderet i sin jagt på prestige og jobs. Hun har oplevet kritik og mange afslag, inden det lykkedes hende at få udgivet en bog. Min første tanke var derfor, at jeg da var nødt til at skrive en positiv anmeldelse; alt andet ville jo være synd for forfatteren.

Heldigvis synes jeg, det er en vigtig bog med et vigtigt budskab. Det understreges af, at forfatteren har noget på hjerte, som giver bogen autencitet. Hun har nogle erfaringer, som har gjort hende klogere – og hun lægger vægt på, at det er vigtigt at grine og have det sjovt. Det synes jeg er en meget befriende pointe, som desværre ikke har meget værdi i dagens samfund. Et eksempel er, at pædagogiske læreplaner helt ned i vuggestuealder har fokus på læring frem for leg. Og det selvom eksperter i børns udvikling er enige om, at børn lærer mest, når de leger. Denne bog er en parallel til, hvordan vi burde anskue små børns læring; unge mennesker lærer måske ikke mest ved leg, men i hvert fald er det vigtigt at have det sjovt og grine, mens man lærer. Det er nemlig motiverende.

At forfatteren fremhæver vigtigheden af fejltagelser er også vigtigt men heller ikke noget, der har værdi i dagens samfund. Tværtimod må vi helst ikke fejle og begynde på forkerte uddannelser, fordi det koster penge og tager tid. Det er simpelthen ikke effektivt at fejle og mislykkes. "Fjumreår" er helt bandlyst efterhånden, og politikerne har også sørget for, at det ikke kan lade sig gøre; de unge straffes økonomisk eller nægtes adgang til nye uddannelser, hvis de "fjumrer" for meget. Det er ærgerligt, fordi fejltagelser og omveje skaber tid for rum og refleksion.

Desuden er der så utroligt mange muligheder i dag, jævnført med for 30-40 år siden, at det er helt utopisk at tro, at det er muligt ikke på et eller flere tidspunkter i livet at vælge forkert. Vi er vist egentlig alle mere eller mindre enige om, at man lærer af sine fejltagelser. Alligevel er der ikke plads til fejltagelser i et effektivt samfund som vores.

Unge mennesker i dag er født ind i effektivitet og hurtighed. Ingenting må gå langsomt. Allerede i vuggestuen skal børn som sagt lære frem for at lege. Det er ikke attraktivt at stoppe op, stå (Brinkmann)fast, gå (Brinkmann)glip af noget, lege, reflektere og være langsommelig. Der er simpelthen ikke penge i det. Det kan i hvert fald ikke måles. Og alt skal kunne måles i dagens samfund. Det er synd, fordi det skaber mistro, stress og angst – ikke mindst blandt unge mennesker, hvilket også er en af forfatterens vigtige pointer. DET er til gengæld dyrt og koster samfundet mange penge. Den debat burde få meget mere plads. Og det kan bøger som denne måske være starten på. Af den grund er det en anbefalelsesværdig bog.

Af Charlotte Ljunggren, psykolog i Mödra- och barnhälsovården i Malmö, Sverige

